

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

A RENDŐRSÉGI BEVETÉSI FELADATOK KÖVETELMÉNYEIHEZ KAPCSOLÓDÓ KIVÁLASZTÁSI ELJÁRÁSOK FEJLESZTÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ EXTRÉM STRESSZ REAKCIÓKRA

A TÁMOP-4.2.1. B-11/2/KMR-2011-0001 számú „Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások” című pályázat keretében, a „Civil-katonai partnerség” nevű szakmai alprogram részeként a „Viselkedés vészhelyzetben” nevű kiemelt kutatási terület keretében azokat a – közszolgálati feladatokat ellátó állományt érintő pszichés kockázatokat vizsgáljuk –, amelyek jelentős hatással lehetnek a feladat végrehajtás biztonságára.

A kutatás első részében kritikus infrastruktúrák védelme érdekében végrehajtandó rendőrségi bevetési feladatokban résztvevő állományt érő extrém stressz hatások feltérképezését és modellezését kíséreltük meg. Ezeket valamint outdoor tréning elemeket is tartalmazó modellgyakorlatok pszichofizikai paramétereinek detektálásával szándékoztunk felmérni. Azokat az objektív (mérhető, megfigyelhető) és szubjektív (egyénfüggő) jellemzőket vizsgáltuk, amelyek szükségszerű velejárói a veszélyhelyzeti intézkedési feladatoknak.

A kritikus infrastruktúrák védelméhez kapcsolódó rendőrségi bevetési feladatok jogszabályi hátterét, a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény, és a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet előírásai határozzák meg.

A kritikus infrastruktúrák védelmének jelentőségét hangsúlyozza az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről szóló 2008/114/EK tanácsi irányelv (a továbbiakban: irányelv) is. Az irányelv kidolgozásának folyamatában a kritikus infrastruktúrákat érintő terrortámadások tekintetében megfogalmazódott az európai megelőzés, a felkészültség és a reagálást javításának szükségessége, illetőleg az, hogy elsőbbséget kell adni a terrorizmusból eredő veszélyekkel szembeni küzdelemnek. E megközelítés értelmében a kritikus infrastruktúrák védelmével kapcsolatban figyelembe kell venni az ember által okozott technológiai veszélyeket és a természeti katasztrófákat is, azonban a terrorveszélynek kell elsőbbséget adni.

Az irányelv 2. cikkének fogalom meghatározása szerint „kritikus infrastruktúra”: *a tagállamokban található azon eszközök, rendszerek vagy ezek részei, amelyek elengedhetetlenek a létfontosságú társadalmi feladatok ellátásához, az egészségügyhöz, a biztonsághoz, az emberek gazdasági és szociális jólétéhez, valamint amelyek megzavarása vagy megsemmisítése e feladatok folyamatos ellátásának hiánya miatt jelentős következményekkel járna valamely tagállamban.*

Jelen szakmai elemzés középpontjában a rendőrségi humán erőforrások biztonsági követelményei közül, a kritikus infrastruktúrák hatékony védelmében döntő jelentőségű bevetési feladatkörök pszichikai követelményei, a pszichés kockázati következményeinek feltérképezése, a feladatvégzés hatékonyságát befolyásoló pszichés tényezők hatáselemzése, a pszichés kockázatok csökkentését elősegítő pszichológiai szűrővizsgálati rendszer fejlesztési lehetőségeinek bemutatása állnak.

Az „állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az AJB-1940/2011. számú ügyben” c. dokumentumban a rendvédelmi és honvédelmi szervek hivatásos állományával kapcsolatban az alábbi megállapítások olvashatók:¹

„.....1. A közelmúltban fejeztem be azt a hivataltól elrendelt vizsgálatomat, mely a hivatásos állomány egészségi alkalmassága felülvizsgálati eljárásokra terjedt ki. Hivatkozott vizsgálatomnak nem képezte részét a rendvédelem és a honvédelem hivatásos állományában veszélyhelyzeti feladatokra való alkalmazása során jelentkező pszichológiai nehézségekből adódó kockázatok kezelésének áttekintése, pedig a hivatásos állomány mentális egészségének kezelésére, megelőzésére, az állomány folyamatos gondozására különös gondot kell fordítani.

¹ forrás: www.obh.hu/allam/jelentes/201101940rtf (letöltés 2012. augusztus)

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

A rendvédelmi és a honvédelmi állomány körében jelentkező, őket terhelő váratlan, kiszámíthatatlan feladatok és kihívások rendkívülien megnövelik fizikai és pszichikai igénybevételüket. Ezek hatására pedig az arra hajlamos személyi állomány körében nagy valószínűséggel nő az előre nem látható egészségkárosodás és azok előfordulásának kockázata. Végül e körülmények meghatározhatják nemcsak az állomány túlélőképességét, hanem akár a veszélyhelyzetben, akár normál körülmények között jelentkező feladataik teljesítését is.”

2. „Máig sem vált általánossá az a felismerés, hogy az emberi egészségromlás, elsősorban a korai, ún. idő előtti egészségromlás és halálozás szempontjából a krónikus stressz szerepe meghatározó. Míg az 1960-as években egészségi mutatóink jobbak voltak, mint Ausztriában, ma Magyarországon az érettségénél alacsonyabb végzettségű rétegekben minden második férfi nem éli meg a 65. évét, ez az arány Ausztriában és a magyar nők esetében is 80% felett van.

A korai egészségromlás az életminőség nagyfokú romlásának csak végső mutatója. Genetikai okok nem magyarázhatják ezeket a riasztó jelenségeket. Saját, a magyar népesség körében végzett, igen széleskörű keresztmetszeti és követéses vizsgálatok szerint a közös normák, értékrend hiányának, az anómiás lelkiállapotnak, a rivalizálásnak, a bizalom hiányának, az ellenségességnek igen fontos kóroki szerepe van a krónikus stressz hátterében. A középkorú népesség egészségromlása közvetlenül összefügg a munkahelyi stresszel, a munkahelyi bizonytalansággal és rossz légkörrel.

A vizsgálatok eredményei alapján a fogyasztói értékrend, a külső aspirációk egyértelműen jelentős lelki és élettani veszélyeztető faktorok, míg az élet értelmébe vetett hit, a belső aspirációk, az adaptív megbirkózási módok komoly védelmet nyújtanak a társadalmi változások által okozott krónikus stressz szemben”.

A jelentés további részeiben többek között ismerteti a közszerződési szféra azon, a hivatásos állomány feladatait érintő terheléseket, amelyek fokozott stresszt, kockázati tényezőt jelentenek a feladat eredményes végrehajtásában, valamint az optimális pszichofizikai állapot megőrzésében.

Ezen tevékenységek egyik kiemelt feladatköre a rendőrségi bevetési feladatok.

A RENDŐRSÉGI BEVETÉSI FELADATKÖRÖK PSZICHIKAI KÖVETELMÉNYEI

A hivatásos rendőri szolgálatra való egészségi, pszichikai, fizikai alkalmassági követelmények meghatározása, valamint az alkalmasság elbírálásának rendje tekintetében a részletes követelményeket az egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról szóló 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet (a továbbiakban: rendelet) tartalmazza.

A rendeletben megfogalmazott előírás szerint a speciális szolgálati beosztásba helyezés előtt – a bevetési feladatkörök is ebbe a csoportba tartoznak – alkalmasság vizsgálatot kell végezni. A vizsgálatok során el kell bírálni, hogy az érintett személy egészségi, pszichikai, fizikai szempontból a meghatározott alapkövetelmények és kompetenciakritériumok szerint alkalmas-e a betöltendő szolgálati beosztás, munkakör ellátására és egészségének előre látható károsodása nélkül alkalmas-e egyes, fokozott igénybevétellel, veszéllyel járó szolgálati feladatok, munkatevékenységek elvégzésére.

Az alkalmassági vizsgálatok keretében a pszichikai alkalmassági vizsgálatot az egészségi alkalmassági vizsgálattól elkülönítetten és azt megelőzően kell elvégezni.

A pszichikai alkalmassági vizsgálatot egységes, az adott rendvédelmi szerv pszichológiai szakirányító szerve által meghatározott és elfogadott vizsgálati módszerekkel, és alkalmassági szempontrendszer alapján kell végezni.

A vizsgálatok részletes szakmai módszereit és annak tartalmát a rendvédelmi pszichológiai tevékenység szakmai protokollja tartalmazza. A pszichikai alkalmasságot személyiségtesztek, intelligencia- és figyelemtesztek, műszeres vizsgálatok, kompetencia alapú vizsgáló eljárások és az exploráció komplex értékelése alapján, valamint – ha a vizsgálat személy pszichikai állapota indokolja – kiegészítő vizsgálatok elvégzésével a vizsgálatot végző pszichológus minősíti. Ha a pszichikai alkalmassági vizsgálat során a vizsgálatot végző pszichológus olyan rendellenességre utaló jelet tapasztal

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

tal, amely a meghatározott vizsgálatok segítségével nem tisztázható, akkor további célzott vizsgálatot, illetve vizsgálatokat kell végezni.

A rendelet 6. melléklete alapján a pszichikai alkalmassági vizsgálat szempontrendszere meghatározza a valamennyi beosztási kategóriára vonatkozó következő alapkövetelményeket.

PSZICHÉS EGYENSÚLY

Az egyén olyan kiegyensúlyozott lelkiállapota, amikor harmóniában van saját magával és a környezetével, és ez a kiegyensúlyozottság a magánéleti életvezetésében és a munkahelyi feladatellátásában is jellemzi.

Kizáró okot képeznek a különböző pszichés egyensúlyvesztések és funkciózavarok.

DEVIANCIÁK HIÁNYA

A deviancia olyan magatartás, mely megszegi a közösség vagy társadalom nagy része által elfogadott normákat.

Kizáró okot képeznek a különböző devianciák, mint pl. bűncselekmények elkövetése, az alkoholizmus, a gyógyszerfüggőség, a kábítószer fogyasztás, az öngyilkossági kísérlet.

INTELLEKTUÁLIS KÉPESSÉGEK

Az intelligencia az egyén összetett, globális képessége arra, hogy célszerűen cselekedjen, racionálisan gondolkodjon és a környezetében hatékonyan működjön. Alapkövetelmény az iskolázottságnak és az életkornak megfelelő átlagos intelligenciaszint elérése.

FIGYELMI KÉPESSÉGEK

A figyelem meghatározott célra történő irányításának képességét, valamint a figyelem tartósságát jelenti. Arról a képességről van szó, hogy az egyén képes-e figyelmét hosszabb távon, a környezeti (zavaró) ingerek kiszűrésével egy adott feladatra összpontosítani.

Követelmény a közepes szintű teljesítmény.

PÁLYAMOTIVÁCIÓ

Elsősorban azon konkrét indítékok megléte, amelyek egy meghatározott pálya – szakma és munkakör – választására, illetve az abban való tartós helytállásra ösztönöznek valakit.

Ilyen indítékok hiánya kizáró ok a felvételi folyamatban.

A rendelet 7. melléklete alapján az alkalmassági kategóriák meghatározása a bevetési feladatköröket az ún. „S” kategóriába tartozónak sorolja, amelybe az személy tartozik, aki a munkaköre, beosztása ellátása során fokozott és tartós egészségi, fizikai és pszichológiai terheléseknek van kitéve. A szolgálati feladatok ellátása során a kockázatok összességében olyan mértékűek, hogy sérülés, súlyos sérülés, maradandó egészségkárosodás, munka- vagy szolgálati baleset/foglalkozási megbetegedés bekövetkezésének valószínűsége munkavégzés alatt magas.

A RENDŐRSÉGI BEVETÉSI FELADATKÖRÖK PSZICHIKAI VIZSGÁLATI MÓDSZEREI

A rendvédelmi pszichológiai tevékenység szakmai protokollja alapján a bevetési (felszámoló) munkaköri alkalmasság pszichológiai vizsgálati módszereinek kiválasztása során kiindulásként figyelembe kell venni a beosztás betöltése során ellátott munkaköri feladatokat, melyek a következők: terrorcselekmények, légi, vasúti, vízi, közúti, tömegközlekedési, vagy emberrablás bűncselekménye elkövetésének megszakítása. Az előzőeken túlmenően a kiemelt, súlyos bűncse-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

lekményeket elkövető fegyveres vagy felfegyverkezett személyek elfogása, illetve a speciális képzettségből adódó feladatok ellátása.

A felsorolt munkaköri feladatok megkövetelik a szakmai ismeretek készségi szintű önálló, gyors és hibátlan alkalmazását rendkívüli körülmények között is. Hangsúlyos tényező, hogy a beosztásból adódó feladatok ellátása jelentős kockázattal jár (baleseti, környezeti, kártételi stb.); hibázás esetén megghiúsul a szakszerű munkavégzés.

A KÖVETELMÉNYRENDSZER TELJESÍTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES TULAJDONSÁGOK

1. Kognitív képességek	
Intellektuális hatékonyság	Figyelem koncentrátsága
Problémamegoldó képesség	Figyelem terjedelme
Megfelelő intelligencia	Figyelem megosztása
Helyzetfelismerő képesség	Monotónia tűrés
Lényegfelismerő képesség	Két kéz koordináció
Döntésképeség	Gyors reakcióképeség
2. Személyiség tulajdonságok	
Stressz-tűrő képeség	Alkalmazkodó képeség
Önkontroll	Érzelmi stabilitás-kiegyensúlyozottság
Felelősségvállalás	Együttműködő képeség
Önfejlesztés-tanulási készség	Kommunikációs készség
Szabálytudat	Teljesítménymotiváció

A RENDŐRSÉGI BEVETÉSI FELADATKÖRÖK PSZICHÉS KOCKÁZATI TÉNYEZŐI

A bevetési feladatköröket ellátó személyi állomány a műveleti feladatok végrehajtása alkalmával tartós egészségi, fizikai és pszichológiai terheléseknek van kitéve. A terrorcselekmények, légi, vasúti, vízi, közúti, tömegközlekedési vagy ember-
rablás bűncselekménye elkövetésének megszakítása, vagy a kiemelt, súlyos bűncselekményeket elkövető fegyveres,
vagy felfegyverkezett személyek elfogása során a kockázatok összességében olyan mértékűek, hogy a sérülés, súlyos
sérülés, maradandó egészségkárosodás, munka- vagy szolgálati baleset, foglalkozási megbetegedés bekövetkezésének
valószínűsége munkavégzés alatt magas szinten van jelen.

A STRESSZ, MINT PSZICHÉS KOCKÁZAT

A stressz kifejezést ma a legáltalánosabb értelemben használjuk: az ember és környezete közötti kölcsönhatás folyamataiban az újszerű, magatartási választ igénylő helyzeteket stresszhelyzetnek nevezhetjük. Szűkebb értelemben csak azok a helyzetek minősülnek stresszhelyzetnek, amelyeket aktivitással kontrollálhatatlannak, megoldhatatlannak minősítünk.

Selye János nevéhez fűződik a stressz koncepció leírása.² Selye János szerint nem specifikus károsító hatásokra a szervezet azonos módon, az általános adaptációs szindrómával reagál.

Ennek három szakasza: az alarm vagy vészreakció; az ellenállás fázisa; majd a kimerülés állapota.

Az első fázis nem csupán nem káros önmagában, hanem mind a fizikai, mind a pszichológiai fejlődés alapvető feltétele. A stressz, a kihívás tehát alapvető a fejlődéshez, ha folyamatosan képesek vagyunk megbirkózni a nehézségekkel. Ezért a megbirkózás, vagy megküzdés: „*coping*” a stressz ikerfogalma. A fentiekből nyilvánvaló, hogy a stressz akkor

² A témával kapcsolatos legismertebb művek: Selye J.:Életünk és a stressz (1978) Akadémia Kiadó; Selye J.:Stressz distressz nélkül Akadémia Kiadó 1976; Selye, H.:Stress in Health and Disease, (1976) Boston: Butterworth

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

válik kórossá, ha nem vagyunk képesek megbirkózni az újszerű, veszélyeztető helyzettel, illetve a krónikus stressz, a kimerülés fázisa egyértelműen károsító hatású.

Mivel a stressz fogalmat a mindennapi életben is igen gyakran és különböző értelemben használják, fontos meghatározni a stressz fogalom három összetevőjét.

Ezek:

- a stresszorok, a veszélyeztető környezeti hatások,
- az élettani és pszichológiai stressz reakciók,
- az egyén pszichológiai, alkati, személyiség adottságai.

A stresszorokat leginkább azokkal az életeseményekkel vizsgálhatjuk, amelyek a legtöbb ember számára negatív következményekkel járnak. (A legismertebb életesemény skála a Rahe (1990) által összeállított életesemény kérdőív, amely egyrészt arra kérdez rá, hogy megtörtént-e az adott életesemény az elmúlt évben, majd arra, hogy mennyire volt érzelmileg megterhelő.)

Igen nagy egyéni különbségek mutathatóak ki a pszichológiai és élettani stressz reakciókban, vannak, akik igen intenzív vegetatív válaszmintát mutatnak, közben érzelmileg kevésbé élik át a stressz reakciót, de a fordítottja is gyakori.

A harmadik összetevő magyarázza azt, hogy ugyanaz az életesemény, stresszor az egyik ember számára elviselhetetlen, kontrollálhatatlan helyzet, míg a másik kifejezetten kellemesnek, kívánatosnak tartja. Ez a különbség a stressz elmélet legfontosabb orvosi kihívása, hiszen, miközben a stressz bizonyos esetekben a legsúlyosabb élettani következményekkel járhat, az orvosnak adott esetben, adott betegnél fel kell fedeznie, hogy miért és milyen helyzetek vezettek ezekhez a következményekhez.

STRESSZ HATÁSOK BEVETÉSI FELADATOK VÉGREHAJTÁSA SORÁN

A rendőri szolgálat legmagasabb szintű stressz keltő eseményeit jelenti a kényszerítő eszközök alkalmazása és a löfegyverhasználat, melynek körülményeit befolyásolja a jogszerűség, a kialakult helyzet jellemzői, a szakmai felkészültség, a kiképzettség, a pszichikai állapot és az intézkedés alá vont személy magatartása.

A kényszerítő eszközök és löfegyver használata lélektanilag olyan stresszkeltő esemény, amelynek az emberi szervezetre gyakorolt hatásai jelentősen befolyásolhatják a rendőri intézkedés eredményességét. A stresszhelyzetben jelentkező terhelések lehetnek fizikaiak vagy pszichológiaiak.

A fizikai stresszválaszok: a szívverés, a légzés, az izomfeszülés rövid távú változásai. A pszichológiai stresszválaszok megnyilvánulhatnak: érzelmi reakciókban szorongás, düh, depresszió formájában, a kognitív funkciók: a gondolkodás, az emlékezés, a problémamegoldás károsodásában.

Lényeges körülmény, hogy a kényszerítő eszköz, illetve a löfegyverhasználatra váratlan szituációban vagy előre felkészülten kerül-e sor a stresszhelyzetekben jelentkező terheléseket befolyásolja, hogy képesek vagyunk-e egy ilyen eseményt bejósolni és befolyásolni. Amennyiben erre lehetőség van, az jelentősen csökkenti a stressz negatív hatásait. Figyelembe kell venni az intézkedés alá vont személyek várható magatartási reakcióit a kényszerítő eszközök és a löfegyverhasználat során. Ilyen esetekben az intézkedés alá vont személyeknél is jelentkezhetnek a fizikai és pszichológiai stressz válaszok és működhet az ún. önszuggesztiós hatás (önbefolyásolás) is, amelynél ha nem létfontosságú szervezetről van szó, az ember képes tovább harcolni.

Az ember, akivel szemben kényszerítő eszközt alkalmaznak, vagy fegyvert használnak, átéli a frusztráció érzését azt, hogy megakadályozták, megghiúsították egy cselekvését. Nagyon sokszor ez az állapot az agresszív viselkedés előzménye, ezért mindig számítani kell az intézkedés alá vont személy ellenállására, mely a rendőr számára stressz keltő tényezőt jelent.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

A vész helyzetben lévő emberben a vegetatív idegrendszeri hatásra jelentkezik Fight or flight reakció („Üss vagy fuss” válasz). Ezt a hatást a mellékvesével által termelt adrenalin hormon váltja ki. Egy esetleg az életéért küzdő ember szervezete felkészül egy hatalmas erőpróbára. Az ember ilyenkor olyan fizikai teljesítményekre lehet képes, amire normál állapotában sohasem, ennek következtében a fájdalom érzése is jelentősen csökken. A stressz fizikai és pszichológiai hatásai kockázati tényezőként jelennek meg a feladatok végrehajtása során.

A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Mvt.) 2008. január 1-jétől hatályos módosítása emeli be a munkavédelem törvényi szintű szabályozásába a pszichoszociális kockázati tényezők kezelésének munkáltatói feladatát, egyben meghatározva ezen tényező fogalmát is. A törvényi rendelkezés szerint pszichoszociális kockázatnak minősül a munkavállalót a munkahelyén érő azon hatások (konfliktusok, munkaszervezés, munkarend, foglalkoztatási jogviszony bizonytalansága stb.) összessége, amelyek befolyásolják az e hatásokra adott válaszreakcióit, illetőleg ezzel összefüggésben stressz, munkabaleset, lelki eredetű szervi (pszichoszomatikus) megbetegedés következhet be.

Az Mvt-ben meghatározott munkáltatói kötelezettség teljesítésének elősegítésére, a munkakörnyezeti kockázatok minőségi és mennyiségi értékélésének egységes végrehajtása érdekében a Rendőrség szerveinél a kockázatértékelés folyamatos végrehajtásáért és évenkénti felülvizsgálatáért, valamint ismételt elvégzéséért – a munkavédelmi szakemberek, alapellátó orvosok és pszichológusok útján – a munkáltatói jogkör gyakorlója a felelős. A munkavédelmi szakfeladatot ellátó személyek szakmai kontrollt gyakorolnak a kockázatértékelési folyamat során. A hivatásos állomány kockázati csoportjainak meghatározása a belügyminiszter irányítása alá tartozó egyes fegyveres szerveknél rendszeresített hivatásos beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről szóló 65/2011. (XII. 30.) BM rendeletben felsorolt beosztások alapján történik.

A munkakörök különböző kockázati csoportokba kerülnek besorolásra³, melyek közül a bevetési feladatkörök a 1. szintű 5 fokozatú (I-V.) kockázati kategóriát tekintve a legmagasabb szintű V. speciális kategóriába kerül. Ide tartoznak azon speciális rendőri feladatokat ellátó személyek, akik munkavégzésük során fokozott és tartós egészségi, fizikai és pszichés terheléseknek vannak kitéve.

VESZÉLYESSÉGI OSZTÁLYOK MEGHATÁROZÁSA, A KOCKÁZATÉRTÉKELÉSI SZEMPONTRENDSZER KÉRDÉSEIRE ADANDÓ LEHETSÉGES VÁLASZOK ALAPJÁN

A kockázatértékelés eredményeként a vizsgált kategórián belüli munkaköri csoportra vagy konkrét munkakörré az alábbi veszélyességi osztályokat lehet felállítani:

0	Nincs kockázat.
1	A kockázat összességében elenyésző, baleset/foglalkozási megbetegedés bekövetkezése nem valószínű.
2	A kockázat összességében kismértékű, baleset/foglalkozási megbetegedés bekövetkezésének esélye csekély.
3	A kockázat összességében mérsékelt, baleset/foglalkozási megbetegedés bekövetkezése valószínű.

1. ³ 35/2009. (OT 21.) ORFK utasítás a Rendőrség személyi állománya munkakörnyezeti kockázatértékelésének egységes végrehajtásáról

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

4	A kockázat összességében nagymértékű, a baleset/foglalkozási megbetegedés bekövetkezésének valószínűsége nagy.
5	A kockázat összességében olyan nagymértékű, hogy annak csökkentéséig a MUNKAVÉGZÉST MEG KELL TILTANI!!!

KOCKÁZATI TÉNYEZŐK MEGHATÁROZÁSA

A munkaköri csoportokat érő kockázatok felmérésének alapvető szempontrendszere, a nemzetközi és a hazai gyakorlatnak és irányelveknek megfelelően, a veszélyforrások kockázati tényezők szerinti csoportosítása, mely lehetővé teszi az egyes tényezők egymástól jól elkülönített formában való kezelését, elemzését és értékelését. A pszichés kockázati tényezők számbavétele az állomány visszajelzése alapján történik, mely során alábbi kockázati „tényezőket kell rangsorolniuk⁴:

BEVETÉSI FELADATKÖRÖK PSZICHÉS KOCKÁZATI TÉNYEZŐI:

Milyen mértékben igazak az adott munkaköri csoportban dolgozókra a következő állítások?

1. Nagy felelősséget kell viselniük emberekért.
2. Nagy felelősséget kell viselniük anyagi értékekért.
3. Veszélyes munkát végeznek.
5. Időkényszer alatt dolgoznak.
6. Monoton munkát végeznek (pl. rövid idejű, egyszerű feladatot sokszor ismételt).
7. Nehezen áttekinthető helyzetekben kell döntéseket hozniuk.
8. Új helyzetekben kell döntéseket hozniuk.
9. Hiányos információk alapján kell döntéseket hozniuk.
10. Egymásnak ellentmondó információk alapján kell döntéseket hozniuk.
11. Bonyolult szabályok, összefüggések, utasítások alapján kell döntéseket hozniuk.
12. Munkájukban kreatív megoldásokra van szükség.
13. Zavaró hatások, ingerek környezetében (pl. zaj, meleg) végzik munkájukat.
14. Különösen bonyolult szabályok, összefüggések, utasítások alapján kell végezniük munkájukat.
15. Munkájuk különböző munkaeszközök, technológiai folyamatok pontos ismeretét és alkalmazását igénylik.
16. Nem egyenletes a munkaterhelésük.
18. Munkakörükben gyakran foglalkoznak emberekkel.
19. Munkafeladataikból adódóan gyakran kerülnek konfliktusba emberekkel, pl. ügyfelekkel.
20. A munkájuk kezdeményezőkézséget igényel.
21. Jellemző a változó munkahelyen történő munkavégzés.
22. Jellemző a távoli munkahelyen történő munkavégzés.
23. Kevésbé tudják befolyásolni a munka folyamatát.
24. Tartanak attól, hogy fel kell adniuk munkájukat egészségügyi okokból.

⁴ A kockázatértékelési szempontrendszer állításaira, kérdéseire adandó lehetséges válaszok az:

1. egyáltalán nem igaz-tól a 4. határozottan igaz válaszig terjedhetnek. A magasabb érték nagyobb kockázatot jelent.

A bevetési feladatkörök esetében lényeges szerepe van a fizikai kockázatok felmérésének is, tekintettel arra, hogy a fizikai károsodás következménye gyakran a pszichés károsodás is.

BEVETÉSI FELADATKÖRÖK FIZIKAI KOCKÁZATI TÉNYEZŐI

RENDŐRSZAKMAI KOCKÁZATOK**1. Támadás eszközzel, intézkedés közben (tompá tárgyak, éles hegyes eszközök) dobás**

súlyosbító tényezők:

- a) előre nem látható a támadási szándék (bizonyosság hiánya)
- b) impulzus kontroll zavarok (agresszív megnyilvánulás) helytelen cselekedetek
- c) pánikzavar miatti helytelen cselekedetek

2. Támadás eszköz nélkül intézkedés közben

súlyosbító tényezők:

- a) előre nem látható a támadási szándék (bizonyosság hiánya)
- b) impulzus kontroll zavarok (agresszív megnyilvánulás) helytelen cselekedetek
- c) pánikzavar miatti helytelen cselekedetek

3. Kóros elmeállapotú személyekkel szembeni intézkedés, közbeni támadás

súlyosbító körülmény:

- a) előre nem látható a támadási szándék (bizonyosság hiánya)

LÓTT SÉRÜLÉS VESZÉLYE**4. Karbantartás, töltés ürítés**

súlyosbító tényező:

- a) szolgálat leadásakor a fáradtság

5. Idegen személy által

súlyosbító tényezők:

- a) váratlan és kiszámíthatatlan pillanatban következhet be,
- b) a lőfegyver fajtája, típusa, kalibere előre nem határozható meg, ismeretlen

KÖZÚTI KÖZLEKEDÉSI BALESET VESZÉLYE**6. Ütközés (környezetre visszavezethető közlekedési baleset)**

súlyosbító tényezők:

- a) más személy szabályellenes magatartása, cselekedete
- b) a közlekedési szabályok megsértése
- c) helytelen válaszreakció közlekedési vészhelyzetekben
- d) útfelület váratlan megváltozása
- e) gyors időjárás változás (szél, csapadék stb.)

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

- f) műszaki meghibásodás
7. **Ütközés (gépjárművezető személyére visszavezethető közlekedési baleset)**
súlyosbító tényezők:
- b) előre nem jelezhető állapot
- c) figyelem elterelődése vezetés közben (rádiózás, társra figyelés)
8. **Ütés, ütődés, elütés (ellenőrzés, forgalomirányítás, helyszínelés)**
súlyosbító tényezők:
- a) más személy figyelmetlensége miatt következik be

(További kockázati tényező a munkavégzés és munkakörnyezet, valamint fizikai terhelés, de ezeket kutatásunk szempontjából kevésbé kezelhetőnek tartjuk, így felsorolásuktól eltekintünk.)

A bevetési feladatkörökre vonatkoztatva megállapítható, hogy a fokozott terheléssel járó pszichés és fizikai kockázatok mértéke – kiemelten a lött sérülés veszélyére és a nehezen áttekinthető helyzetekre – összességében nagymértékű, a baleset és a foglalkozási megbetegedés bekövetkezésének valószínűsége nagy.

A FELADATVÉGZÉS HATÉKONYSÁGÁT BEFOLYÁSOLÓ PSZICHÉS TÉNYEZŐK MODELLEZÉS LEHETŐSÉGEINEK LEHETŐSÉGEI OUTDOOR TRÉNING ÉS TAKTIKAI FELADAT KERETÉBEN

Az *outdoor gyakorlatok* fő sajátossága, hogy az élmények nagy intenzitása miatt mód van a magatartás olyan mélységében is tapasztalatokat szerezni, melyek már a viselkedésváltozás és a fejlődés gyökereihez is eljutnak, és emiatt támogatják a résztvevők későbbi tanulási és fejlődési esélyeit.

Ilyenek pl. az önértékelés, a sikerorientáció, a nagyobb, realisabb önismeret, a társas kapcsolatok megfelelőbb kezelése: segítségnyújtás másoknak és segítség kérése másoktól, tolerancia, együttműködési készség fejlődése stb.

Az *outdoor gyakorlatok* legfontosabb erősségei az intenzív, mély és a magatartás egészére kiható tapasztalatok és pozitív változások.

Az *outdoor tréningek* a változáshoz szükséges alapkészségeket és motivációt fejlesztenek. Az *outdoor feladatok* végrehajtásakor a résztvevőkben tudattalanul is megjelennek a hétköznapi működésre jellemző magatartásminták. A gyakorlatok során szerzett tapasztalatok feldolgozása köti össze a tréning élményeit a foglalkozási működéssel.

Az *outdoor tréningek* egyik speciális fajtája a fegyveres erők számára tervezett úgynevezett taktikai képzés. (Ezek a gyakorlatok olyan más, a civil szférában dolgozó munkatársak számára is hasznosak, akiknek feladatuk végrehajtása együtt járhat fegyverhasználattal. Ilyenek a különböző vagyon- és személyvédelmi munkakörök, valamint azok, amelyek úgynevezett veszélyes üzemek őrzés-védelmével hozhatók kapcsolatba.)

A TAKTIKAI KÉPZÉS LÉNYEGI ELEMEI ÉS HELYSZÍNEI:

A taktikai tréninggyakorlatok illetve képzés – ismerve a várható tevékenység legkritikusabb elemeit – feltétlenül kell, hogy tartalmazzák azokat az elemeket, amelyek fokozott fizikai és/vagy pszichikai igénybevétellel járnak. A taktikai képzésnek jelentős szakirodalma van, és ezek mindegyikében feltétlenül szerepelnek az alábbi feladatok:

- speciális lögyakorlatok, amelyek rövid idejű döntést igényelnek;
- intézkedési helyzetek, amelyek váratlan helyzetre történő reakciót modelleznek;
- taktikai házban végrehajtandó fegyveres feladat;
- veszélyes közlekedési helyzetet szimuláló gépjármű vezetési feladat.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

Mindegyik feladat célja olyan extrém stressz terheléssel járó feladat megtapasztalása, a személyes megküzdési stratégiák megismerése az esetleges szükséges személyes korrekciók megtétele.

A modellfeladatokat kiképzett szakállomány vezetésével hajtják végre a résztvevők. Ezek során lehetőség van olyan megfigyelésre és mérésre, amelyek segítségével értékelhető a személyes stressz igénybevétel, illetve a személyes megküzdés, a pszichológiai immunrendszer jellemzői.

A rendőrségi bevetési feladatkörök ellátásának hatékonyságát befolyásoló pszichés tényezők vizsgálatára olyan lökiképzési és szituációs gyakorlatok biztosítanak lehetőséget, melyek a munkavégzés kritikus helyzeteit modellezik.

Az outdoor tréning során terheléses feladathelyzetben történik a különböző pszichés tényezők vizsgálata. Olyan szituációk kidolgozása célszerű, amelyek megfelelően előrejelzik a kritikus infrastruktúrák védelmében végrehajtható bevetési feladatok várható pszichés terhelését. Ilyen helyzetek lehetnek a rendőri intézkedésnek aktívan ellenszegülő, támadó magatartású személyekkel szembeni intézkedések, melyek váratlanul alakulnak ki. A szituációs gyakorlatok értékelésénél az alábbi kompetencia követelmények teljesülése megbízhatóan előre jelezheti gyakorlati munkavégzés követelményeinek történő megfelelést.

	Követelmény
Szakszerű mozdulatok és testi erő, intenzív munkavégzés	A feladat végrehajtása során hosszabb időn keresztül az előírt felszerelésben stabil, magabiztos és összerendezett mozgással nagymértékű erőfeszítés kifejtése.
Felfogóképesség, logikus gondolkodás, lényeglátás	A kapott utasítások megértése és pontos alkalmazása. A feladatelemek közötti logikai összefüggések felismerése a feladat végrehajtása szempontjából fontos és lényegtelen információk és körülmények megkülönböztetése.
Helyzetfelismerés és határozottság	A váratlanul kialakult helyzetek helyes felismerése és értelmezése, magabiztos fellépés és cselekvés.
Figyelem koncentrálttság és megosztás, körültekintés-elővigyázatosság és emlékezőképesség	Fegyverhasználat közben hátrányos külső és belső hatások kizárása, szükséges ideig a megfelelő szinten tartott és megosztott figyelem a környezet eseményeinek folyamatos érzékelése és pontos felidézése, az ezeknek megfelelően alakított cselekvés. Körültekintően és elővigyázatosan végzett átvizsgálás közben a hátrányos külső és belső hatások kizárása, hosszan és állandó szinten tartott és megosztott a figyelem a környezet eseményeinek folyamatos érzékelése és azok pontosan felidézése és az ezeknek megfelelően alakított cselekvés.
Irányíthatóság, együttműködés és rugalmasság	A feladatot irányító utasításainak elfogadása és fegyelmezett követése, együttműködés a feladat végrehajtásában résztvevőkkel, alkalmazkodás a kialakult helyzethez.
Kommunikációs készség (tömör fogalmazás és testbeszéd)	Szakkifejezések rövid mondatokban, tömören a másik számára érthető megfogalmazása, a testbeszéd eszközeivel pontos jelzések továbbítása.
Kockázat és felelősségvállalás	Ésszerű kockázatvállalás bizonytalan körülmények között is, a személyes tevékenység fontosságának tudatossága, a feladat végrehajtása személyes áldozat árán is,
Döntésképeség, önállóság	A minimálisan szükséges idő felhasználását követően helyes döntés a szükséges kényszerítő eszköz alkalmazásáról és a szükséges rendőri intézkedés foga-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLGÁR Judit – CSOMÓS István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

	natosításáról.
	A minimálisan szükséges idő felhasználását követően helyes döntés a löfegyverhasználat szükségességéről.
	Átvizsgálás végrehajtása irányítás és ellenőrzés nélkül.
	Helyszínbiztosítás végrehajtása Irányítás és ellenőrzés nélkül.
Monotónia-tűrés	A feladatra való felkészülés végrehajtása a megfelelő figyelemmel, nyugodtsággal és kitartással.
Stressz tűrőképesség	A feladathoz, a személyekhez, vagy a körülményekhez köthető stresszhelyzetek elviselése, feszített munkatempó, fokozott elvárások és személyes feszültségek között is szélsőséges agresszió nélküli kiegyensúlyozott feladat ellátás.

A különböző gyakorlati feladatok „eredményeinek” rögzítése részben objektív, mérhető fiziológiai jellemzők (pl.: Pulzus folyamatos mérése) rögzítése, részben pszichológiai vizsgálati eljárások segítségével történik. A kapott kvalitatív és kvantitatív eredmények több szempontú statisztikai módszerrel történő elemzése adhat tájékoztatást az egyén- és feladatfüggő pszichés terhelési mutatókról, amelyek figyelembe vétele elengedhetetlen a feladatra történő személykiválasztás és felkészítés során.